

Список використаних джерел

1. Від профільного навчання до профільної освіти. Стратегія локальних змін позашкільного навчального закладу нового типу (з досвіду роботи Палацу дітей та молоді м. Рівне) : наук.-метод. посіб. (2010). За ред. Первушевської І. О. Рівне: ПДМ.
2. Закон України «Про освіту». (2017). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
3. Закон України «Про позашкільну освіту». (2000). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1841-14#Text>
4. Міністерство освіти і науки України. (2013, 21 жовтня). Про затвердження Концепції профільного навчання у старшій школі (1456). URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/npa/5a1fe82a9c95d.pdf>

УДК 373.5.048:331.548](477)

Зорина Охріменко,
кандидат педагогічних наук,
завідувачка лабораторії
виховання готовності до ринку праці
Інституту проблем виховання НАПН України,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7217-100X>

ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ УЧНІВ ДО ПРОФІЛЬНОГО САМОВИЗНАЧЕННЯ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Анотація. Зважаючи на те, що відповідно до нормативних документів учні дев'ятих класів загальноосвітніх навчальних закладів мають чітко визначитись з подальшою освітньою траєкторією, в освітньому процесі активізується проблема оновлення шкільної профорієнтації, як потужного засобу підтримки особистості на етапі профільного і професійного самовизначення. Метою статті є обґрунтування актуальності профорієнтаційного супроводу учнів в умовах реформування старшої профільної школи. Для реалізації мети статті виокремлено суперечності профільного самовизначення учнів, окреслено роль профорієнтації в формуванні готовності учнів до профільного і професійного самовизначення. Визначено, що найбільш доцільною формою профорієнтації в умовах обмеженого доступу до профорієнтаційних послуг є профорієнтаційний супровід учнів. Підкреслено, що науково обґрунтований, цілеспрямований, доступний профорієнтаційний супровід учнів на всіх етапах навчання у закладах загальної середньої освіти, відповідно до вікових особливостей і потреб особистості, буде безпосередньо впливати на ефективність реформи Нова українська школа у старшій профільній школі.

Ключові слова: профорієнтація, профорієнтаційний супровід, готовність до профільного самовизначення, реформа Нова українська школа.

Abstract. Taking into account the fact that, according to normative documents, students of the ninth grade of general educational institutions must clearly determine their further educational trajectory, the problem of updating school career guidance as a powerful means of personal support at the stage of profile and professional self-determination is being activated in the educational process. The purpose of the article is to substantiate the relevance of career orientation support for students in the conditions of reforming the senior professional school. To realize the goal of the article, the contradictions of students' profile self-determination are singled out, the role of vocational guidance in shaping students' readiness for profile and professional self-determination is outlined. It was determined that the most expedient form of career guidance in conditions of limited access to career guidance services is career guidance of students. It is emphasized that scientifically based, targeted, accessible career guidance support for students at all stages of education in general secondary

education institutions, in accordance with age characteristics and individual needs, will directly affect the effectiveness of the New Ukrainian School reform in senior specialized schools.

Keywords: career guidance, career guidance support, readiness for professional self-determination, reform of the New Ukrainian School.

Скорочення:

НУШ – Нова українська школа

Вступ. Основними викликами для учасників сучасного освітнього процесу в умовах воєнного стану є освітні втрати та освітні розриви, пов'язані з дистанційним навчанням, вимушеною міграцією дітей за кордон, надмірним емоційним навантаженням на учнів, психотравматизацією тощо. Зважаючи на це, надзвичайно складним завданням, яке стоїть перед усіма учасниками освітнього процесу є реалізація реформи НУШ, яка масово розпочалася у 2018 році. Відповідно до плану реформи НУШ передбачається, що починаючи з 2025 року, відбудеться пілотування стандарту й моделей профільної освіти в окремих закладах, а у 2027 року всі учні почнуть здобувати профільну освіту за новими стандартом і програмами. Згідно з концепцією реформи, учнівство зможе формувати власну освітню траєкторію, обираючи профіль і частково предмети для вивчення. Водночас заклади освіти зможуть створити якнайкращу пропозицію для учнівства, залежно від своїх можливостей.

Однак, на нашу думку, у процесі впровадження реформи НУШ в сучасних умовах не враховано суттєвого аспекту, а саме: реформа НУШ розроблялася, впроваджувалася і була розрахована на умови мирної країни. Відповідно впровадження НУШ в умовах воєнного стану потребує переосмислення, оновлення змісту, форм і методів. Зокрема, мова йде про активізацію шкільної профорієнтації, як потужного засобу підтримки особистості на етапі профільного і професійного самовизначення.

Мета статті: Обґрунтування актуальності профорієнтаційного супроводу учнів в умовах реформування старшої профільної школи.

Виклад основного матеріалу. У концептуальних засадах профільної середньої освіти (Кремень et al., 2023), зазначено, що стратегічна функція профільної освіти полягає в тому, що вона має закласти фундамент для подальшого успішного розвитку людського потенціалу країни, який досягається спрямованістю процесу навчання на задоволення освітніх потреб і запитів учнів відповідно до їхніх нахилів, здібностей, подальших життєвих планів. Це забезпечується шляхом надання здобувачам освіти можливостей широкого вільного вибору форм здобуття освіти, її змісту і рівня оволодіння, задоволення намірів самореалізації особистості.

У проекті Державному стандарті профільної середньої освіти (МОН України, 2023), який визначає вимоги до обов'язкових результатів навчання здобувачів профільної середньої освіти, загальний обсяг їх навчального навантаження, розподілений за освітніми галузями, структуру та зміст профільної середньої освіти, зазначено, що учні дев'ятих класів загальноосвітніх навчальних закладів мають чітко визначитись з подальшою освітньою траєкторією.

Отже, здобуття профільної середньої освіти передбачає два спрямування: академічне та професійне. Відповідно, учні 9-класів мають чітко визначитись чи будуть вони продовжувати навчання у ліцеях за конкретним профілем навчання чи будуть здобувати першу професію в закладах професійної (професійно-технічної) освіти. Тобто по суті, мова йде про сформованість і узгодженість складових профільного та професійного самовизначення особистості. При цьому, профільне самовизначення (Гуцан та ін., 2016), є етапом професійного самовизначення особистості, яке постає як процес цілеспрямованих і послідовних самозмін, спрямованих на узгодження досягнутих і ще нереалізованих можливостей особистості та вимог обраного або ж бажаного профілю навчання. Результатом сформованості такого самовизначення є готовність учня до вибору профілю навчання, який задає галузь його майбутньої професійної діяльності.

Відповідно, уже у 8-9 класах учні загальноосвітніх навчальних закладів мають усвідомлювати свої індивідуальні особливості, мати уявлення про власні професійні інтереси, мрії, знати основні вимоги ринку праці, володіти конкретними вміннями й навичками, які допоможуть свідомо обирати власний кар'єрний шлях.

Натомість, чисельні наукові дослідження різних аспектів професійного самовизначення доводять, що сучасні учні старшого шкільного віку часто мають низьку мотивацію до навчальної діяльності, нереалістичні професійні плани, несформовану систему професійно-ціннісних орієнтацій. Навіть випускники вищих навчальних закладів мають труднощі у визначенні шляхів подальшого особистісного й професійного зростання.

Таким чином, в сучасному освітньому процесі наявні суперечності між: об'єктивно заданою потребою у профільному на професійному самовизначенні учнів загальноосвітніх навчальних закладів та спроможністю учнів обирати траєкторію особистісного і професійного розвитку відповідно до власних індивідуальних особливостей і вимог сьогодення.

Розв'язати цю суперечність покликана науково обґрунтована система шкільної профорієнтації, як зовнішня умова здійснення обґрунтованого професійного самовизначення, яке передбачає активізацію рефлексивних процесів (самопізнання, самооцінка, самоусвідомлення), формування кар'єрних вмінь і навичок, отримання досвіду професійної діяльності, спілкування, міжособистісної взаємодії.

Однак, в умовах дистанційної освіти, відсутності годин на профорієнтаційні уроки в навчальних планах, перенавантаженості практичних психологів, – профорієнтація здійснюється несистематично, іноді формально. Саме тому, нашу думку, в сучасних умовах профорієнтація в закладах загальної середньої освіти має відбуватися у вигляді профорієнтаційного супроводу, який постає як супровід індивідуального розвитку особистості в контексті майбутньої професійної діяльності або конкретного профільного напрямку освіти. Технологічно профорієнтаційний супровід – це комплекс заходів, що передбачає виокремлення профорієнтаційного запиту, визначення шляхів вирішення проблеми, реалізацію взаємодії, отримання результату, моніторинг. При такому підході учень буде включатися в обґрунтовану, систематичну, цілеспрямовану, ефективну профорієнтаційну самодіяльність. Така взаємодія учня і фахівця, що здійснює профорієнтацію є короткочасною, цікавою, доступною і спрямованою на результат.

Відповідно до Наказу МОН від 10.08.2021 р. №901 «Про проведення експерименту за темою: «Професійна орієнтація у Новій українській школі на червень 2021-грудень 2026 роки» (МОН України, 2021), головна мета психолого-педагогічного супроводу професійного самовизначення здобувачів освіти – формування компетентності у виборі професії, як системи базових характеристик потрібних для успішного планування, коригування і реалізації перспектив власного професійного розвитку.

Для того, щоб готовність до профільного і професійного самовизначення була сформована на високому рівні, профорієнтаційний супровід має здійснюватися на всіх етапах навчання учнів у закладах середньої освіти, з урахуванням вікових особливостей учнів і освітніх задач. Саме такий підхід дасть змогу чітко виокремити профорієнтаційні задачі в молодшій, базовій і старшій школі, і оцінити результат. Так, в молодшій школі у учнів має бути сформоване позитивне ставлення до трудової діяльності, учень має мати початкові уявлення про певні види професійної діяльності. В базовій школі мають бути сформовані професійні інтереси, уявлення про свої індивідуальні особливості можливості, особливості ринку праці. Відповідно до реформи НУШ, учні мають бути готові здійснити профільний чи професійний вибір. У профільній школі відбувається уточнення профільного або професійного вибору, професіоналізація, формування кар'єрних навичок.

Вважаємо, що в старшому підлітковому і юнацькому віці профорієнтаційний супровід учнів набуває особливої значущості. Адже, саме у ці вікові періоди надзвичайно зростає роль усвідомленої моделі професійного становлення, яка базується на ефективному

самовизначенні, несуперечливій професійній мотивації, узгодженій системі особистісних і професійних цінностей та самоцінності особистості у цілому.

Висновки. Отже, в умовах реалізації реформи НУШ, актуалізується потреба формування готовності учнів до профільного і професійного самовизначення, зважаючи на те, що вибір професії або подальшого профілю навчання постає як об'єктивно задана необхідність. Таким чином, надзвичайно зростає роль шкільної профорієнтації. Враховуючи обмежений доступ до профорієнтаційних послуг в сучасних умовах, профорієнтація має відбуватися у формі профорієнтаційного супроводу, особливостями якого є комплекс заходів, що передбачає виокремлення профорієнтаційного запиту, визначення шляхів вирішення проблеми, реалізацію взаємодії, отримання результату, моніторинг. При такому підході учень буде включатися в обґрунтовану, систематичну, цілеспрямовану, ефективну профорієнтаційну самодіяльність. Підкреслимо, що науково обґрунтований, цілеспрямований, доступний профорієнтаційний супровід учнів на всіх етапах навчання у закладах загальної середньої освіти, відповідно до вікових особливостей і потреб особистості, буде безпосередньо впливати на ефективність реформи НУШ у старшій профільній школі.

Список використаних джерел

1. Кремень В.Г., Топузов О.М., Ляшенко О.І., О. І., Мальований, Ю. І., & Заскїна, Т. М. (2023). Профільна середня освіта: концептуальні засади для Нової української школи. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*, 5(2), 1-8. DOI: <https://doi.org/10.37472/v.naes.2023.5201>
2. Міністерство освіти і науки України (2023, 30 жовтня). *Міністерство освіти і науки України пропонує для громадського обговорення проєкт Державного стандарту профільної середньої освіти*. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/gromadske-obgovorennya/2023/10/30/НО-royekt.Derzhstandartu.profilnoyi.serednoyi.osvity-30.10.2023.pdf>
3. Гуцан Л.А, Морін О.Л., Охріменко З.В., Пархоменко О.М., Гриценко Л.І. & Ткачук І.І. (2016). Професійне самовизначення учнівської молоді в умовах освітнього округу : монографія (О. Л. Морін, ред.). Харків: «Друкарня Мадрид». URL: <http://surl.li/oiixc>
4. Міністерство освіти і науки України. (2021, 10 серпня). «Про проведення експерименту за темою: «Професійна орієнтація у Новій українській школі на червень 2021-грудень 2026 роки». (901). URL: <http://surl.li/gbvtf>

УДК 159.9.07

Наталія Павлик

доктор психологічних наук, старший науковий співробітник,
Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України
orcid.org/0000-0002-5828-606X
kirilitsa077@gmail.com

Лідія Спївак, аспїрант

Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України

ПСИХОЛОГІЧНА ГОТОВНІСТЬ ПЕДАГОГА МИСТЕЦЬКОГО ПРОФІЛЮ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Анотація. Статтю присвячено презентації критеріїв психологічної готовності до професійної діяльності сучасного педагога мистецького профілю. У статті представлено структуру психологічної готовності вчителя, яка має особистісний та світоглядно-професійний виміри, що містять відповідні компоненти.

Ключові слова: психологічна готовність; професійно-педагогічна діяльність; художньо-естетичний світогляд, критерії психологічної готовності.

Abstract. The article is devoted to the presentation of the criteria of psychological readiness for the professional activity of a modern art teacher. The article presents the structure of the teacher's